

UDK 811.111'374=163.6:81'374

Marjeta Vrbinc

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

marjeta.vrbinc@ff.uni-lj.si

Alenka Vrbinc

Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani

alenka.vrbinc@ef.uni-lj.si

USTREZNOST NA RAVNI SPOROČILA: VLOGA KO- IN KONTEKSTA V DVOJEZIČNEM SLOVARJU (NA GRADIVU ANGLEŠKO-SLOVENSKEGA SLOVARJA)

V prispevku obravnavamo odsotnost slovarskih ustreznikov na ravni leksema v še ne izdanem angleško-slovenskem slovarju za dekodiranje. Raziskava se osredotoča na rabo znaka lojtra (#), ki označuje ničto ustreznost na ravni leksema, če pa nepredeljiv izhodiščnojezikovni leksem uporabimo v zgledu rabe, ga lahko prevedemo v ciljni jezik in tako dosežemo ustreznost na ravni sporočila. V celotnem slovarju je lojter 92, vendar jih je lahko v eni iztočnici več; tako najdemo lojtro pri 41 različnih iztočnicah. Podrobni rezultati so predstavljeni po besednih vrsta iztočnic: numerični analizi sledi vsebinska analiza zgledov rabe. Ugotovitev: če ustreznosti ne moremo doseči na ravni leksema, lahko pa jo dosežemo na ravni celotnega sporočila, lahko problem rešujemo z vključevanjem prevedenih zgledov rabe.

Ključne besede: odsotnost slovarskih ustreznikov, izhodiščni jezik, ciljni jezik, zgledi rabe, slovar za dekodiranje

The article examines the treatment of absence of dictionary equivalents at word level in a decoding English-Slovene dictionary (ESD) which has not been published yet. The study focuses on the use of the hash sign, which implies no equivalence at word level. However, if the untranslatable SL lexical item is used in an example illustrating its use, it can be rendered in the TL, which means that equivalence is reached at the level of the entire message. The total number of hash signs used in the ESD is 92, but one and the same entry can contain more than one hash, which means that hash signs are found in 41 lemmata. Detailed results are presented by parts of speech of the lemmata: a numerical analysis is followed by an analysis of the content of the illustrative examples. The conclusion is that if equivalence cannot be achieved at word level but is possible at the level of the entire message, the problem can be resolved by including translated examples of use.

Keywords: absence of dictionary equivalents, source language, target language, examples of use, decoding dictionary

0 Uvod

Pomenska sestavina je najpomembnejši element leksikografskega opisa ne glede na vrsto in obseg slovarja ter ciljne uporabnike. V raziskavah rabe slovarjev in potreb uporabnikov so ugotovili, da je med razlogi za uporabo slovarja iskanje pomenov leksemov na prvem mestu. V enojezičnih slovarjih predstavlja pomenski del slovarskega gesla razlaga pomena, medtem ko v dvojezičnih slovarjih ta element predstavlja slovarski ustreznik. Enojezični slovarji – še posebej slovarji za tujejezične govorce – bi morali biti pri učenju tujega jezika primernejši in uporabnejši kot dvojezični slovarji (Nesi 2014: 38), vendar kljub temu ljudje, ki se učijo tujega jezika, še vedno raje posegajo po dvojezičnih slovarjih. Zaradi tega morajo leksikografi v dvojezičnih slovarjih posebno pozornost nameniti slovarskim ustreznikom, saj le na ta način uporabnik slovarja, ki mu je eden od jezikov v slovarju tuji jezik, lahko dobi potrebne informacije o pomenski sestavini iskanega leksema.

Dvojezični leksikografi morajo poiskati ciljnojezikovne ustreznike, ki pomensko ustrezajo izhodiščnojezikovnim leksemom, ti ustrezniki pa ne smejo biti uporabni samo v določenem sobesedilu, ampak mora biti njihova raba veliko bolj univerzalna (Adamska-Sałaciak 2010: 388; Atkins 1992/1993: 44 sl.). Leksikografi lahko pri katerem koli leksemu naletijo na primere, ko ne najdejo primernih ustreznikov, zato morajo poiskati in uporabiti različna sredstva neleksikalne narave (Zgusta 1971: 323). Ciljnojezikovni slovarski ustrezniki so pogosto odvisni od konteksta, tj. jezikovnega okolja leksema, ali konteksta, tj. neverbalnega okolja, v katerem je leksem rabljen. Med jezikom in kontekstom obstaja močna povezava, iskanje ustreznosti pa v bistvu pomeni iskanje ustreznosti situacijskega konteksta (Hu 2010: 324). Zato moramo poudariti, da igra skrbno izbrani kontekst ali kontekst v obliki ponazarjalnega gradiva v eno- in dvojezičnem slovarju zelo pomembno vlogo, saj s pomočjo zglede rabe odpravimo dvoumnost in/ali specificiramo pomen leksemov (Zgusta 1971: 337); kakršen koli pomenski pojav na področju designacije, konotacije ali celotnega obsega rabe prav tako lahko razčistimo s pomočjo zglede rabe (prav tam: 340).

Ustreznost v dveh jezikih A. Adamska-Sałaciak (2010: 389) razlaga kot določen pomen izhodiščnojezikovnega leksema X, ki ustreza določenemu pomenu ciljnojezikovnega leksema Y (več o problemu ustreznosti gl. Adamska-Sałaciak 2010, 2011; Atkins/Rundell 2008: 468; Wiegand 2005). Odnos med izhodiščno- in ciljnojezikovnim leksemom obravnavamo kot odnos ustreznosti (Gouws 2002: 195–96). Odnosi ustreznosti, ki so v jezikoslovni literaturi različno poimenovani, so na splošno treh vrst: absolutna ustreznost, delna ustreznost in opisna ustreznost (Zgusta 1971: 312–25), popolna ustreznost, delna ustreznost in neustreznost (Wiegand 2002) in popolna ustreznost (kongruenca), delna ustreznost (divergenca) in ničta ustreznost (nadomestna ustreznost) (Gouws 2002: 196). Po drugi strani A. Adamska-Sałaciak (2011: 4) navaja štiri vrste ustreznosti: kognitivna, prevodna, razlagalna in funkcionalna. Za Gouwsa (2002: 196) je popolna ustreznost dosežena, ko je med izhodiščno- in ciljnojezikovnim leksemom dosežena leksikalna, pragmatična in pomenska ustreznost, kar pomeni, da lahko ciljnojezikovni leksem nadomesti izhodiščnojezikovni leksem v vseh sobesedilih in rabah. Z leksikografskega vidika je popolna ustreznost relativno

neproblematična, vendar Zgusta (1971: 312) poudarja, da so popolni ustrezniki redki, saj morajo biti uporabni v vseh sobesedilih in se morajo ujemati z izhodiščnojezičkovnim leksemom ne le denotativno, temveč tudi konotativno. Delna ustreznost je tisti odnos ustreznosti, na katerega najpogosteje naletimo v dvojezičnih slovarjih; v slovarskem geslu je pomenska sestavina sestavljena iz več ciljnojezičkovnih ustreznikov, ki pokrivajo celotni spekter pomena izhodiščnojezičkovnega leksema (prim. prav tam: 315). Ti ustrezniki imajo po navadi določene skupne pomenske sestavine, kar pomeni, da gre za neke vrste delne sopomenke. Za delno ustreznost je značilno, da se struktura polisemije izhodiščnojezičkovnega leksema ne ujema s strukturo polisemije ciljnojezičkovnega leksema na sistemskem nivoju (Wiegand 2002: 243). Gouws (2002: 197–99) nadalje razlikuje med leksikalno divergenco, pomensko divergenco in polidivergenco. Med zanimivejšimi pomenskimi odnosi moramo omeniti nadomestno ali ničto ustreznost, za katero je značilna odsotnost ciljnojezičkovnega ustreznika. M. Baker (2011: 18–23) navaja zelo podrobno klasifikacijo neustreznosti na ravni leksema: kulturnospecifični koncepti, izhodiščnojezičkovni koncept ni leksikaliziran v ciljnem jeziku, izhodiščnojezičkovni leksem je pomensko kompleksen, primerjava pomenov izhodiščno- in ciljnojezičkovnih leksemov pokaže razlike, odsotnost ciljnojezičkovnega hipernima, odsotnost specifičnega ciljnojezičkovnega termina (hiponim), razlike v fizični ali medosebni perspektivi, razlike v ekspresivnem pomenu, razlike v obliki, razlike v pogostnosti in rabi specifičnih oblik, raba prevzetih besed, ki se pojavijo v izhodiščnem besedilu. Gouws (2002: 200) se strinja z M. Baker in pravi, da obstajajo različne kategorije ničte ustreznosti, kategorijo pa določa narava leksikalne praznine. Probleme ničte ustreznosti se lahko rešuje z razlagalnimi ali opisnimi ustrezniki ali s prevzetimi besedami. Prevzete besede so sicer dobra rešitev v primeru odsotnosti ciljnojezičkovnega ustreznika, so pa lahko problematične, če prevzeta beseda ni uveljavljena. V takem primeru se leksikografi poslužujejo principa vključevanja kratkih parafraz njenega pomena (prim. Zgusta 1971: 319; Gouws 2002: 200).

V naši raziskavi smo preučevali, kako so sestavljavci angleško-slovenskega slovarja (v nadaljevanju ASS), ki je v sklepni fazi sestavljanja¹, reševali probleme v primeru odsotnosti ciljnojezičkovnih slovarskih ustreznikov, ne obravnavamo pa primerov, ki jih lahko rešujemo z opisnim ustreznikom ali s prevzeto besedo. Glede na to, da je najpomembnejša funkcija dvojezičnega slovarja navajanje ustreznikov, ki jih lahko uporabnik uporabi pri prevajanju iz izhodiščnega v ciljni jezik, smo posebno pozornost namenili metodam, ki jih uporabljajo sestavljavci dvojezičnega slovarja, da uporabniku ponudijo sprejemljive rešitve v primeru odsotnosti ciljnojezičkovnih slovarskih ustreznikov. Poudariti moramo, da v ASS najdemo kar nekaj novosti v primerjavi z drugimi obstoječimi angleško-slovenskimi slovarji, med katerimi moramo v kontekstu razprave o ničti ustreznosti omeniti rabo dveh znakov, tj. Ø in #, ki sta rabljena za označevanje odsotnosti ciljnojezičkovnih ustreznikov. V ASS so primeri prave ničte ustreznosti redki, ker so sestavljavci slovarja skušali najti rešitev, ki omogoča razumevanje iztočnice v besedilu, tako da so z znakom Ø, ki označuje popolno odsotnost kakršnega koli ustreznika tako na ravni leksema kot tudi na sporočilni rav-

¹ Načrtovano je, da bo slovar najprej izšel v elektronski obliki v okolju Termania, nato bo verjetno sledila tudi knjižna izdaja.

ni, označevali le redke iztočnice ali pomene. Namesto tega so pogosteje uporabljali znak #, s katerim so označili iztočnice ali pomene, kjer ustreznik na ravni leksema ne obstaja, vendar ustreznost dosežemo na ravni celotnega sporočila, tj. v zgledu rabe. Zgledi rabe so lahko v obliki povedi ali okrajšane zveze in ponazarjajo tipični kotekst ali kontekst, v katerem se iztočnica pojavlja, ter jasno kažejo, kako pomembno vlogo igrata kotekst in kontekst pri pridobivanju pomenskih informacij o izhodiščnojezi- kovnih leksemih. V tem prispevku se osredotočamo le na rabo znaka # in podrobneje analiziramo posamezne primere rabe tega znaka v ASS.

1 Metodologija

ASS, ki je predmet raziskave, obsega 53.233 iztočnic in 16.274 sekundarnih iztočnic (frazemi in večbesedni glagoli², vključeni v posebni gnezdi) in sodi med obsežnejše dvojezične angleško-slovenske slovarje, je pa edini tovrstni slovar, ki je pedagoško in didaktično usmerjen. Pri preučevanju obravnave ničte ustreznosti na ravni leksema smo upoštevali slovar v celoti. Izluščili smo 41 iztočnic, vendar smo v različnih delih slovarskega gesla našli tudi do tri primere ničte ustreznosti na ravni leksema. Ničta ustreznost na ravni leksema je označena z lojtro (#), ki jasno označu- je odsotnost ciljnojezičnega slovarskega ustreznika. V teh primerih je pomenska informacija podana s pomočjo zgledov rabe, ki so prevedeni v ciljni jezik. Zbrano gradivo smo najprej analizirali glede na besedno vrsto iztočnice, da bi ugotovili, ali kakšna besedna vrsta še posebej izstopa glede ničte ustreznosti na ravni leksema. Vsa- ko iztočnico ali pomen, označen z lojtro, smo nato podrobneje preučili, da bi ugotovili število in obliko zgledov, prevedenih v ciljni jezik, ki ponujajo relevantne pomenske informacije o iskanem leksemu. Nato smo opravili še vsebinsko analizo zgledov rabe, da bi ugotovili, ali imajo ti zgledi določene skupne lastnosti, ki jih lahko potencialno obravnavamo kot razlog za ničto ustreznost na ravni leksema.

2 Numerična in vsebinska analiza slovarskih člankov z lojtro

V ASS je lojtra uporabljena v 92 primerih, vendar lahko v posameznem geselskem članku najdemo več kot eno lojtro, kar pomeni, da je število iztočnic z lojtro manjše, saj jo najdemo v 41 iztočnicah. Če natančno pogledamo besedne vrste iztočnic, ugo- tovimo, da se lojtra pojavlja pri 12 glagolskih, 11 samostalniških, 7 pridevniških in 5 predložnih iztočnicah. Pri vseh ostalih besednih vrstah najdemo lojtro veliko redkeje (podrobnejši podatki so navedeni v Tabeli 1).

² Angleški večbesedni glagoli so sestavljeni iz glagola in prostega glagolskega morfema. Za sloven- ščino prim. Vidovič Muha (2013). Kot vemo, je zlasti prevedljivost besednih vrst kot medmet in členek izrazito odvisna od konteksta. Za slovenščino prim. Žele (2014; 2015: 18).

Besedna vrsta	Število iztočnic
Glagol	12
Samostalnik	11
Pridevnik	7
Predlog	5
Prislov	2
Zaimek	1
Drugo	3

Tabela 1: Iztočnice z lojtro po besednih vrstah.

Lojtra označuje odsotnost slovarskega ustreznika v enem ali izjemoma več pomernih iztočnice, frazeološke enote ali – pri glagolskih iztočnicah – večbesednega glagola. Podrobnejše rezultate predstavljamo spodaj po besednih vrstah iztočnic. Vsako podpoglavje se začne z numerično analizo, ki ji sledi analiza vsebine ponazarjalnega gradiva.

2.1 Glagolske iztočnice

Glagolske iztočnice z lojtro so najbolj številčne, lojtra pa se pojavlja tudi v treh različnih delih geselskega članka: označuje odsotnost ustreznika v enem ali več pomernih iztočnice, frazeološke enote, vključene v frazeološko gnezdo, ali večbesednega glagola, ki je vključen v gnezdo z večbesednimi glagoli. V večini glagolskih gesel označuje lojtra odsotnost slovarskega ustreznika v enem od pomenov iztočnice (9 glagolov: *bear*; *begin*, *bless*, *bother*, *buzzer*; *commit*, *get*, *let*, *may*). V teh geslih se število prevedenih zgledov rabe giblje od ena (*bother*) do devet (*get*). Pri glagolu *come* najdemo tri pomena (tj. 8., 9. in 12.), označene z lojtro, 8. in 9. pomen pa vključujeta še dodatno pojasnilo ali ponazoritev vzorca, v katerem se iztočnica tipično pojavlja:

- 8. pomen: pred lojtro najdemo dodatno pojasnilo v *vprašalnih stavkih za how*, čemur sledita dva prevedena zgleda rabe (npr. *How do you come to be so late? Kako to, da si tako pozen?*);
- 9. pomen: *come sth (with sb)* pred lojtro označuje vzorec, ki ga ponazarja preveden zgled rabe (*Don't come the innocent with me! Ne delaj se nedolžnega!*);
- 12. pomen: vključenih je kar 15 prevedenih zgledov rabe, ki ponazarjajo naslednja dva vzorca: *come* + glagolnik (npr. *come flying* prileteti; *come sobbing* prihlipati) ali *come* + predložna zveza (npr. *come into effect* stopiti v veljavo, začeti veljati; *come into force* stopiti v veljavo, začeti veljati).

Pri glagolskih iztočnicah *cry* in *go* najdemo lojtro v frazeološkem gnezdu, kjer označuje odsotnost slovarskega ustreznika frazeološke enote. Glagol *cry* je sestavina frazeološke enote *cry over spilt (am. spilled) milk*, katere pomen je ponazorjen s prevedenim zgledom rabe (*It's no use crying over spilt milk*. Po toči zvoniti je prepoz-

no.). Glagol *go* je uporabljen v frazeološki enoti *be going to do sth*, ki je definirana 'za izražanje namena v prihodnosti' in 'za izražanje česa, kar se bo verjetno zgodilo kmalu ali v prihodnosti'. V ASS sta oba angleška pomena v slovenščino prevedena slovnično, tj. s prihodnjikom, zato je vključen samo en zgled rabe v obliki povedi (*She's going to ring us*. Poklicala nas bo.), poleg tega pa najdemo še dodatno pojasnilo za izražanje prihodnosti.

Če podrobno preučimo vsebino zgledov, ki ponazarjajo pomene, označene z lojtro, vidimo, da lahko iztočnico, rabljeno v teh zgledih, v enojezičnem angleškem slovarju razložimo s pragmatično definicijo, v ASS pa je namesto slovarskega ustreznika uporabljena lojtra. Take zglede najdemo v naslednjih petih iztočnicah:

- *bless*, razložen kot 'za izražanje presenečenja': dva zgleда rabe, ki ponazarjata vzorec *bless + sb/sth* (npr. *Bless me!* Za božjo voljo!), dva zgleда rabe z *be blessed (if ...)* (*I'm blessed if I know!* Naj me vrag, če vem.); vsi zgleđi imajo obliko povedi in trije (*Bless me!*; *Bless my soul!*; *I'm blest/blessed!*) so v slovenščino prevedeni popolnoma enako (*Za božjo voljo!*);
- *bother*, razložen kot 'za izražanje nenadnega občutka nejevolje zaradi česa': zgled je v obliki povedi (*Bother this car!* Ta avto naj gre k vragu!);
- *bugger*, razložen kot 'rabljen kot kletvica, ko je kdo vznejevoljen zaradi česa, ali za izražanje česa, za kar nam sploh ni mar': oba zgleđa, vključena v ASS, imata obliko povedi (npr. *Bugger you!* Pojdi v rit!), prevod v slovenščino pa odraža konotativno vrednost iztočnice;
- *let*, razložen kot 'za izražanje prošnje ali dajanje navodil' in 'za izražanje predlogov': vključeni so štirje zgleđi v obliki povedi. Prvi zgled ponazarja prvi pomen, omenjen zgoraj (*Let me have your answer by Monday*. Tvoj odgovor bi rad do ponedeljka.), drugi, tretji in četrti zgled pa ponazarjajo drugi pomen, omenjen zgoraj (npr. *Let's go to the cinema*. Pojdimo v kino.);
- *may*, razložen kot 'za izražanje namena': vključena sta dva zgleđa rabe v obliki delne povedi (npr. *so that she may know when to come* tako da bo vedela, kdaj naj pride).

Enemu od treh pomenov glagola *come* (12. pomen) in edinemu pomenu glagola *let*, ki sta označena z lojtro, je skupno to, da izražata dovršeno dejanje, kar je razvidno tudi iz prevodov v slovenščino. Zgleđi rabe, ki ponazarjajo odsotnost ustreznikov glagola *come* v 12. pomenu, omenjenem zgoraj, se prevedejo v slovenščino z dovršnim glagolom (npr. *prileteti*, *prihlipati*) ali s strukturo, ki pomensko izraža dovršeno dejanje (npr. *začeti veljati*, *stopiti v veljavo*). Podobno velja tudi za pomen glagola *get*, ki je označen z lojtro, in pri katerem zgleđi rabe ponazarjajo tri vzorce: *get something done* (npr. *get sth broken* zlomiti si kaj; *get sth finished* dokončati kaj), *get something + pridevnik* (*get sth dirty* umazati kaj) in *get + nedoločnik s to* (npr. *get to know sth* izvedeti kaj). Vseh devet zgledov je v slovenščino prevedenih z dovršnim glagolom, ki je ustreznik angleškega preteklega deležnika ali nedoločnika oz. se pomensko ujema z angleškim pridevnikom (*umazan = dirty > umazati = get dirty*).

Precej pogosto lahko opazimo pomensko povezavo med glagolom, rabljenim v slovenskem prevodu angleškega zgloda rabe, in samostalnikom, rabljenim v angleškem zgledu rabe. Pomen glagola *bear*, ki je označen z lojtro, je ponazorjen s tremi zgledi rabe, ki sledijo vzorcu *bear* + samostalnik (npr. *bear a grudge against sb* zameriti komu). Vsi zgledi so v slovenščino prevedeni z glagolom (npr. *zameriti*), katerega pomen je povezan s pomenom angleškega samostalnika (npr. *grudge* = *zamera*). Enako velja za oba zgloda, ki ponazarjata rabo glagola *commit* in sledita vzorcu *commit something to something* (npr. *commit sth to memory* zapomniti si kaj); v slovenščino sta prevedena z glagolom (npr. *zapomniti*), ki je pomensko povezan z angleškim samostalnikom, rabljenim v predložni zvezi (npr. *memory* = *spomin*).

Za pomene z lojtro je značilna odsotnost slovarskih ustreznikov, vendar pri rabi iztočnice kljub temu lahko opazimo določene omejitve, označene s kvalifikatorji: *bless* je označen s kvalifikatorjema *zastarelo* in *pogovorno*, *bother* s kvalifikatorji *britansko*, *pogovorno* in *zastarelo*, *bugger* s kvalifikatorjema *britansko* in *sleng*, *come* (9. pomen) s kvalifikatorjema *britansko* in *pogovorno*, *may* pa s kvalifikatorjem *knjižno*.

2.2 Samostalniške iztočnice

Pri samostalniških iztočnicah lojtra označuje odsotnost slovarskih ustreznikov enega od pomenov iztočnice (pri osmih iztočnicah) ali frazeološke enote (pri treh frazeoloških enotah). Odsotnost slovarskih ustreznikov je zlasti zanimiva pri samostalniku *brainchild*. *Brainchild* je monosemični samostalnik, kar pomeni, da slovar uporabniku ne ponudi nobenega ciljnojezikovnega ustreznika, torej lahko uporabnik razbere pomen iztočnice samo na podlagi prevedenega zgloda rabe (*The system was his own brainchild*. On je bil duhovni oče tega sistema.). Število zgledov rabe, ki ponazarjajo pomene vseh ostalih samostalnikov z lojtro, se giblje od ena (samostalnika *disposability* in *goodness*) do pet (samostalnik *level*). Lojtram v samostalniških geslih *animal* in *burst* sledijo trije zgledi rabe, v samostalniških geslih *blighter* in *bugger* pa sta vključena po dva prevedena zgloda rabe.

V geslih *accident*, *amount* in *comfort* najdemo lojtre v frazeološkem gnezdu, kar pomeni, da označujejo odsotnost slovarskih ustreznikov frazeoloških enot. V geslu *accident* je pomen frazeološke enote *an accident of birth*, tj. 'opisovanje dejstev in dogodkov, ki se zgodijo slučajno', ponazorjen s stavčnim zgledom (*By accident of birth he is entitled to American citizenship.*), katerega prevod v slovenščino odraža pomen frazeološke enote v angleščini (*Ker se je slučajno rodil v Ameriki, ima pravico do ameriškega državljanstva.*). V geslu *comfort* naletimo na odsotnost ustreznika pri frazeološki enoti *too close/near for comfort*. Pomen frazeološke enote ponazarjata dva stavčna zgloda (npr. *The bombs fell in the sea, many too close for comfort*. Bombe so padale v morje, mnoge veliko preblizu.), prevod v slovenščino pa je odvisen od prislova (*close, near*), rabljenega v frazeološki enoti (*too close/near* = *preblizu*). V geslu *amount* je pomen frazeološke enote *no amount of sth will do sth* ponazorjen z dvema stavčnima zgledoma (npr. *No amount of persuasion could make her change*

her mind.), pragmatični pomen 'izraža, da kaj ne bo imelo učinka' pa je jasno izražen v slovenskih prevodih (npr. *Naj so jo še tako preprečevali, mnenja ni spremenila.*).

Tudi samostalnik *goodness* ima v angleščini pragmatični pomen 'za izražanje presenečenja'. V tem pomenu samostalnik nima slovarskega ustreznika v slovenščini, vendar zgledi rabe kažejo, da se samostalnik uporablja v bolj ali manj stalnih besednih zvezah, čeprav je več kot očitno, da se leksikografi niso odločili, da jih vključijo v frazeološko gnezdo. Vsekakor prevod v slovenščino jasno izraža pragmatični pomen angleškega samostalnika (*My goodness!* ali *Goodness me!* ali *Goodness gracious (me)!* Moj bog!).

V geslu *animal* ni slovarskih ustreznikov za angleški pomen 'določena vrsta ljudi, stvari, organizacij itd.'. Prevod zgledov rabe v slovenščino (npr. *very/completely different animal* čisto nekaj drugega; *That's a queer sort of animal*. To je čuden tič.) je odvisen od modifikatorja, ki opisuje vrsto ljudi, stvari, organizacij itd. (npr. *different* = drug; *queer* = čuden), in ne od samostalnika *animal*. Enako velja za samostalnik *blighter*, ki je v angleščini razložen kot 'način opisovanja človeka (običajno moškega), ki ti je všeč ali simpatičen'. Pri *blighter* kakor tudi pri *bugger* zgledi rabe (npr. *lucky blighter* srečnež; *clever bugger* pametnjakovič) jasno kažejo, da na prevod v slovenščino vplivajo modifikatorji (*lucky* = srečen > srečnež; *clever* = pameten > pametnjakovič). V geslu *level* pomen z lojtro združuje dva pomena angleškega samostalnika, in sicer 'način gledanja na kaj, reagiranja na kaj ali razumevanja česa' in 'višina česa v primerjavi s tlemi ali v primerjavi s tem, kar je bilo v preteklosti'. Ne glede na pomen v angleščini so prevodi v slovenščino (npr. *on a personal level* osebno; *to roof level* do strehe) odvisni od levih prilastkov in ne od samostalnika *level* (*personal* = osebno > osebno; *roof* = streha).

Samostalnik *burst* je v pomenu 'kratko obdobje določene aktivnosti ali močnega čustva, do katerega pride nenadoma' ponazorjen s tremi zgledi, ki sledijo vzorcu *burst* + fraza *z of*. Vsi trije angleški zgledi ponazarjajo leksikalne kolokacije in so prevedeni v slovenščino s specifično kolokacijo (npr. *burst of anger* naval/izbruh jeze) ali s specifičnim izrazom (npr. *burst of speed* finiš).

2.3 Pridevniške iztočnice

Preučevani slovar vključuje sedem pridevniških iztočnic z lojtro. Lojtra ponazarja odsotnost slovarskega ustreznika frazeološke enote *wouldn't be seen/caught dead in/at/with sth* in njene variantne oblike *wouldn't be seen/caught dead doing sth*, ki je vključena v frazeološko gnezdo iztočnice *dead*. V vseh ostalih primerih lojtra označuje odsotnost ustreznika v določenem pomenu iztočnice, sledijo pa ji prevedeni zgledi rabe, katerih število se giblje od enega (v geslih *great*, *holy* in *gracious*) ali dveh zgledov (v geslu *delayed-action*) do štirih zgledov (v geslu *all*).

Pridevnik *delayed-action* je enopomenski, kar pomeni, da lojtra označuje popolno odsotnost slovarskih ustreznikov, dva zgleda rabe, ki sledita istemu vzorcu, tj.

delayed-action + samostalnik, pa uporabniku slovarja ponujata podatke o pomenu iztočnice. Oba zglveda predstavljata neke vrste zloženko oz. ju lahko označimo za termina, kar je jasno razvidno tudi iz slovenskega prevoda: *delayed-action bomb* bomba s tempirnim vžigalnikom in *delayed-action mechanism* samosprožilec.

Tri pridevniške iztočnice z lojtro, ki jih najdemo v ASS (*gracious, great in holy*), imajo nekaj skupnih značilnosti. Najprej velja poudariti, da ima v angleščini pomen brez slovarskega ustreznika v slovenščini pragmatično definicijo: *gracious* 'za izražanje presenečenja'; *great* 'za izražanje šoka in presenečenja'; *holy* 'za poudarjanje presenečenja, strahu itd.'. Nadalje izražajo vse iztočnice omejitve glede rabe, kar je razvidno iz kvalifikatorjev: *gracious* je označen s kvalifikatorjem *zastarelo*, *great* s kvalifikatorjema *pogovorno* in *zastarelo*, *holy* pa s kvalifikatorjem *pogovorno*. Poleg tega sodijo zgledi, ki ponazarjajo rabo iztočnice brez ustreznika, bolj med stalne besedne zveze kot med proste zveze:

- *gracious: Good(ness) gracious!* ali *Gracious me!* Moj bog! (dve variantni obliki iste besedne zveze sta v slovenščino prevedeni povsem enako)
- *great: Great heavens!* Za božjo voljo.
- *holy: Holy cow/cats/mackerel/shit/smoke!* Za božjo voljo!, Sveta nebesa!

Glede stopnje ustaljenosti zvez, v katerih se pojavlja iztočnica, je vredno omeniti pomen pridevnika *fit*, ki je v angleščini razložen kot 'pripravljen narediti kaj ekstremnega'. V OALD9 v dveh od treh zgledov rabe najdemo dodatno razlago dela povedi, ki je označen krepko (npr. *They worked until they were **fit to drop*** (= so tired that they were likely to fall down).), kar jasno kaže, da je označena zveza (vsaj delno) idiomatske narave. V ASS je ta pomen označen z lojtro, vključeni zgledi rabe pa so prevedeni različno in kažejo idiomatičnost izhodiščnojezikovnih izrazov kot tudi ciljnojazykovnih prevodov (*fit to drop* na smrt utrujen; *laugh fit to burst* skoraj počiti od smeha).

Kot je bilo že omenjeno, je med pridevniškimi iztočnicami lojtra uporabljena za označevanje odsotnosti slovarskih ustreznikov pri samo eni frazeološki enoti, tj. *wouldn't be seen/caught dead in/at/with sth* in njeni varianti *wouldn't be seen/caught dead doing sth*. Odsotnost ustreznika je prikazana s tremi stavčnimi zgledi, prevedenimi v slovenščino (npr. *I wouldn't be seen dead in a place like that*. Niti pod razno se ne bi rad videl v takem kraju.) na tak način, da izražajo pragmatični pomen angleške frazeološke enote, razložene kot 'za izražanje, da kdo ne želi nositi določenih oblačil ali biti v določeni situaciji'.

2.4 Predložne iztočnice

Za pomene predložnih iztočnic, označenih z lojtro, je večinoma značilno veliko število zgledov, če jih primerjamo s številom zgledov, ki ponazarjajo pomene iztočnic z odsotnostjo ustreznika pri drugih besednih vrstah. Pri vseh predložnih iztočnicah

je lojtra uporabljena za označevanje odsotnosti ustreznikov samo pri enem pomenu³. Peti pomen iztočnice *by* je ponazorjen s kar štirinajstimi prevedenimi zgledi, 7. pomen iztočnice *for* z osmimi, 3. pomen iztočnice *in* s šestimi, 9. pomen iztočnice *on* s štirimi in 2. pomen iztočnice *of* s tremi prevedenimi zgledi. Pri predložnih iztočnicah noben pomen z lojtro ni ponazorjen z manj kot tremi prevedenimi zgledi, poleg tega pa je lojtra rabljena za označevanje odsotnosti slovarskega ustreznika v določenem pomenu iztočnice in ne za označevanje odsotnosti pomenov v frazeološkem gnezdu.

Podrobna analiza predložnih iztočnic kaže, da pomen, ki je v ASS označen z lojtro, vključuje zglede, ki ponazarjajo različne pomene iztočnice v angleščini, za te angleške pomene pa je značilno, da nimajo slovarskega ustreznika v slovenščini. To lahko najboljše ponazorimo z geslom *by*, v katerem so v ASS v enem pomenu združeni štirje angleški pomeni iztočnice:

- 'za izražanje, da se kaj zgodi v določeni svetlobi': npr. *by day* podnevi; *by moonlight* v mesečini; *by daylight* pri dnevni svetlobi;
- 'za izražanje hitrosti, s katero se kaj zgodi': npr. *day by day* iz dneva v dan; *bit by bit* pomalem;
- 'pred določenimi samostalniki brez določenega člena *the*, ko povemo, da se kaj zgodi kot rezultat česa': npr. *by mistake* pomotoma; *by accident* po nesreči;
- 'za izražanje, kako se kaj naredi': npr. *by yourself* sam.

Z izjemo zveze *by yourself*, ki jo v slovenščino prevedemo z zaimkom *sam*, so vsi ostali zgoraj navedeni zgledi v slovenščino prevedeni s prislovom (npr. podnevi, pomalem, pomotoma) ali s predložno zvezo, ki jo uvajajo različni predlogi (npr. v mesečini, pri dnevni svetlobi, iz dneva v dan, po nesreči). V ASS je ravno zaradi številnih možnosti prevoda vključeno tako veliko zgledov rabe, ki ponazarjajo pomen z lojtro.

Situacija je podobna tudi pri drugih predložnih iztočnicah. Tudi geselski članek predloga *on* vključuje pomen, ki je v ASS označen z lojtro, ta pomen pa združuje več pomenov iztočnice v angleščini, in sicer 'za izražanje dneva ali datuma' in 'ki ga plača'. Poudariti velja, da sta dva zgleda, vključena v ASS, do določene mere idiomatska (*be/go heavy on sth* porabiti veliko česa; *Drinks are on me*. Jaz plačam pijačo.), kar je razvidno tudi iz obravnave v enojezičnih slovarjih za tujejezične govorce, v katerih je zgled rabe *Drinks are on me* dodatno razložen, in sicer 'jaz plačam'. V geslu *for* vključuje pomen z lojtro osem stavčnih zgledov rabe, ki, z izjemo enega, sledijo vzorcu *for sb to do sth* s pomenom 'za izražanje, kako je kaj, kar bo kdo morda naredil ali je naredil, težko, potrebno, prijetno itd.'. Edini zgled, ki ne sledi temu vzorcu, je *We walked for miles (and miles)*. Hodili smo milje (in milje)., v katerem *for* v zvezi *for miles (and miles)* izraža razdaljo. V geslu *in* vseh šest zgledov, ki ponazarjajo pomen, ki je v ASS označen z lojtro, izraža časovno dimenzijo, ki je v angleščini razložena kot 'v časovnem obdobju' ali 'za trajanje določenega časovnega obdobja'. Vsi angleški

³ Pri predložnih iztočnicah gre za razmerje med funkcijo predloga ali prostega glagolskega morfema. Ta problematika se v ASS rešuje s prevedenimi zgledi rabe.

zgleđi so v slovenščino prevedeni brez predloga (npr. *in the afternoon* popoldne; *in April* aprila). Več pomenov angleškega predloga *of* ('ki pripada čemu', 'ki prihaja iz določenega okolja ali ki živi v določenem kraju', 'za izražanje, kaj je kdo/kaj, iz česa je sestavljen ali kaj vsebuje') je v ASS združenih v en pomen. Ta pomen je označen z lojtro in ponazorjen s tremi zgleđi, ki sledijo vzorcu samostalnik + *of* + samostalnik (npr. *a bottle of lemonade* steklenica limonade). Za prevod vseh treh zgleđev v slovenščino je značilna rođilniška struktura, kar pomeni, da je fraza z *of* prevedena slovnično in ne leksikalno.

2.5 Prislovne iztočnice

V ASS sta z lojtro označeni dve prislovni iztočnici, in sicer *jolly* in *out*. V geslu *jolly* je lojtra rabljena v frazeološkem gnezdu, kjer označuje odsotnost slovarskih ustreznikov v frazeološki enoti *jolly well* s pragmatično razlago 'za izražanje poudarka, ko je kdo nejevoljen zaradi česa'. Konotativna vrednost frazeološke enote je označena s kvalifikatorjema *zastarelo* in *britansko*. To frazeološko enoto ponazarja pet prevedenih zgleđev (npr. *I'm going to jolly well tell him what I think of him!* Mu bom že povedal, kaj si mislim o njem.). V ASS je z lojtro označen eden od 24 pomenov prislova *out*. Ta pomen združuje naslednja dva pomena v angleščini: 'za izražanje, da je kaj/kdo odstranjen z mesta, službe itd.' in 'za izražanje, da kdo ni več vključen v kaj'. Ta pomen prislova *out* v ASS ponazarjajo štiri prevedeni zgleđi, npr. *be out on bail* izpustiti koga proti varščini; *the detergent used to get stains out* detergent, ki se ga uporablja za odstranjevanje madežev.

2.6 Zaimenske iztočnice

Edina zaimenska iztočnica z lojtro je *one*, označuje pa enega od šestih pomenov te iztočnice. Lojtra označuje odsotnost ustreznikov za naslednji pomen v angleščini: 'za izogibanje ponavljanju samostalnika, ko izražamo kaj, kar je že bilo omenjeno oz. kaj, kar oseba, s katero govorimo, pozna'. V ASS je vključenih pet prevedenih zgleđev, ki ponazarjajo pomen zaimka *one* v tem pomenu (npr. *her loved ones* njeni dragi; *I'd like a cup of tea. Are you having one, too?* Rada bi skodelico čaja. Ali bi jo ti tudi?). V zgleđih rabe je *one* preveden v slovenščino s posamostaljenim pridevnikom (tj. *dragi*) ali z zaimkom (tj. *jo*).

2.7 Iztočnice brez oznake besedne vrste

V ASS najdemo tri iztočnice z lojtro, ki niso besednovrstno označene (gl. Tabela 1 pod Drugo), in sicer *d'you*, *gonna* in *let's*. Gre za kratke in neformalne oblike, ki so vključene v geslovník, vse tri iztočnice pa so enopomenske. Odsotnost slovarskih ustreznikov je ponazorjena z enim prevedenim zgleđom v geslih *d'you* in *gonna* ter dvema prevedenima zgleđoma v geslu *let's*. Primer z *d'you* je preveden kot vprašanje v sedanjiku in pretekliku (*What'd you say? Kaj praviš?, Kaj si rekel?*), *gonna* je v slovenščino preveden s prihodnjikom (*This isn't gonna be difficult. To ne bo težko.*), *let's*

pa je preveden z velelnikom glagola v prvi osebi množine (npr. *Let's go to the cinema*. Pojdimo v kino.). Vsem trem iztočnicam je skupno, da so prevedene slovnično in ne leksikalno. Poleg tega je raba *gonna* še dodatno razložena, in sicer 'pogovorna oblika za *going to*, ki izraža prihodnost'.

3 Razprava

Kot je razvidno iz rezultatov, najdemo v ASS lojtro v različnih delih geselskega članka, saj lahko označuje odsotnost slovarskih ustreznikov v določenem pomenu ali v več pomenih iztočnice, odsotnost slovarskih ustreznikov frazeološke enote, torej v frazeološkem gnezdu, ali večbesednega glagola, torej v gnezdu z večbesednimi glagoli. Odsotnost slovarskih ustreznikov je problem, s katerim se spopadajo dvojezični leksikografi, ki se morajo pri svojih odločitvah in ponujenih rešitvah opirati na podrobno leksikalno kontrastivno analizo. Ta analiza jim omogoča jasen vpogled v razlike med leksikalnim pomenom primerjanih leksemov v dveh preučevanih jezikih. Posebno pozornost morajo posvetiti besednovrstnemu ujemanju, še pomembneje pa je, da se osredotočijo na različne kotekste in kontekste, v katerih se uporablja posamezni izhodiščnojezikovni leksem, ter na ciljnojezikovni ustreznik. Če na podlagi različnih kotekestov in kontekstov ugotovijo, da slovarski ustreznik ne obstaja, to še ne pomeni nujno, da je izhodiščnojezikovni leksem neprevedljiv, nepreveden ali celo izpuščen. Prav nasprotno, izhodiščnojezikovni leksem v ciljnojezikovnem kontekstu ne izgine, njegove ustreznosti pa ne moremo opazovati na ravni leksema, temveč le na ravni celotnega sporočila. Zaradi tega lahko tak leksem v dvojezičnem slovarju obravnavamo samo s pomočjo vključevanja zgledov rabe, ki jih moramo izbrati zelo skrbno. Naslednje vprašanje je, ali morajo biti zgledi rabe v dvojezičnem slovarju prevedeni ali ne. Metaleksikografi imajo o tem zelo različna mnenja. Al-Kasimi (1977: 96) in Zöfgen (1991: 2898), na primer, menita, da morajo biti zgledi rabe prevedeni, Jacobsen idr. (1991: 2786) in A. Adamska-Sałaciak (2006: 493–94) pa so mnenja, da zgledov ni potrebno prevesti, če so izbrani tako, da ne predstavljajo problemov uporabnikom z osnovnim znanjem ciljnega jezika. A. Adamska-Sałaciak (2013: 228; 2006: 494) priznava, da moramo včasih zglede rabe vseeno prevesti v ciljni jezik, pri čemer tudi navede, kdaj je to potrebno: kadar zglede rabe ponazarjajo določene izjeme (npr. zgled kaže, da je v določenem kontekstu potreben drugačen prevodni ustreznik ali da je ustreznik, ki je naveden, v prevodu izpuščen); kadar so zgledi rabe pretežki in jih povprečni uporabnik slovarja ne zna sam interpretirati; kadar je slovar namenjen začetnikom. V primeru ničte ustreznosti neprevedeni zgledi uporabniku slovarja, ki ne pozna pomena iztočnice, niso v pomoč, zato je prevod zgledov brez dvoma nujen (Vrbinc/Vrbinc 2016: 308).

V ASS so zgledi rabe vključeni v obliki povedi ali delnih povedi. Poudariti velja, da je iz izbire zgledov jasno, da so si leksikografi prizadevali vključiti čim več delnih povedi in so se zatekli k povedim samo, če je prevod v slovenščino zahteval širše sobesedilo. Taka politika je vsekakor priporočljiva, saj imajo uporabniki slovarjev običajno raje kratke in jedrnate informacije, kar velja tudi za izbor oblike zgledov rabe: kratki zgledi so uporabniku prijaznejši od dolgih.

Kot je razvidno iz rezultatov, se ničta ustreznost na ravni sporočila pogosto pojavlja v tistih pomenih iztočnic, ki v izhodiščnem jeziku izražajo pragmatični pomen. Leksikografi pogosto naletijo na lekseme, ki poleg pomena izražajo tudi odnos, čustvo ali določeno stopnjo vpljudnosti in formalnosti, kar poudari pomen oz. izraža njegovo nasprotje (Hartmann/James 1998: 111). Tudi v naši raziskavi smo opazili, da ima veliko število pomenov, označenih z lojtro, pragmatični pomen, torej izražajo čustva, občutke in mnenja govorcev. Kot ugotavljata B. S. Atkins in Rundell (2008: 422), korpusni podatki kažejo, da je govorec odnos konvencionalno leksikaliziran samo v precej omejenem številu pogosto rabljenih leksemov. Posledično se leksikografska obravnava leksemov s pragmatičnimi značilnostmi razlikuje od obravnave drugih leksemov. Med iztočnicami, ki so običajno razložene pragmatično, lahko navedemo slovnice besede (določilnice, zaimki, vezniki, predlogi in pomožni glagoli), medmete ali pragmatične frazeološke enote, saj so se pri njih razvili pomeni, ki večinoma izražajo način rabe v diskurzu, kar pomeni, da je njihova funkcija primarno pragmatična (Coulmas 1981; Cowie 1988; Svensén 2009: 191). Način obravnave pragmatičnih pomenov iztočnic ali pragmatičnih frazeoloških enot v enojezičnih slovarjih se v veliki meri odraža tudi v njihovi obravnavi v dvojezičnih slovarjih. V nekaterih primerih lahko ponudimo slovanske ustreznike, ki jih lahko neposredno vstavimo v sobesedilo, v številnih primerih pa kontrastivne razlike med izhodiščnim in ciljnim jezikom povzročajo neprevedljivost na ravni leksema. Zato so leksikografi prisiljeni uporabljati kotekst ali kontekst, s pomočjo katerega lahko prikažejo, kako se izhodiščnojezikovni leksem prenese v ciljni jezik, kar je moč opaziti tudi v ASS.

V geslih *gracious, great, holy, goodness* in *bless* lojtra označuje odsotnost ustreznosti pragmatičnega pomena na ravni leksema. Če si podrobno ogledamo zglede rabe, ki ponazarjajo te pomene, lahko opazimo, da so v določeni meri idiomatski, kar velja tudi za njihove prevode v slovenščino. Zaradi idiomatskih značilnosti bi jih lahko vključili tudi v frazeološko gnezdo posameznih gesel, pri čemer ničta ustreznost ne bi predstavljala problema, saj ciljnojezikovni ustreznik obstaja, če je leksem rabljen v povedi.

Analiza, ki smo jo opravili v okviru naše raziskave, jasno kaže, da je v številnih primerih več pomenov izhodiščnojezikovne iztočnice označenih z znakom za ničto ustreznost v ciljnem jeziku. Kot pravi Zgusta (1971: 315), nam lahko enojezični slovar izhodiščnega jezika služi samo kot neke vrste orientacija, ki nam pomaga pri zbiranju podatkov o pomenu izhodiščnojezikovnega leksema, vendar je nujno potrebno opraviti primerjavo izhodiščno- in ciljnojezikovnih leksemov, pri čemer moramo uporabiti kontekstualno metodo, s katero identificiramo potencialne razlike med obema jezikoma. Praviloma so leksikografi, ki so sestavljali ASS, združevali vse pomene iztočnice v angleščini z ničto ustreznostjo v slovenščini pod enim samim pomenom, pri čemer je edina izjema iztočnica *come* s tremi pomeni, označenimi z lojtro. Razlog za to izjemo je, da je za dva pomena značilna specifična struktura (v 8. pomenu se *come* uporablja v vprašanjih za *how*, za 9. pomen pa je značilna struktura *come sth (with sb)*). Odločitev za manjše število pomenov z lojtro se zdi smiselna, saj pomeni poenostavitev strukture slovanskega članka, kar je dobrodošlo v kompleksnih polisemičnih geslih z veliko pomeni, kjer mora uporabnik slovarja najti ustrezni pomen.

Kontrastivna analiza zgledov, ki ponazarjajo pomenske značilnosti pomenov, označenih z lojtro, jasno kaže, da so dokaj pogosti zgledi, pri katerih gre za kombinacijo leksikalnih in slovničnih značilnosti. To lahko pripišemo različni strukturi jezikov, ki na različne načine izražajo različne značilnosti. Dobra primera sta angleška glagola *come*, ki je rabljen v vzorcih *come* + glagolnik in *come* + predložna zveza, in *get*, ki je rabljen v vzorcih *get something done* in *get* + pridevnik. Vse te vzorce prevedemo v slovenščino z dovršno obliko glagolov.

Omeniti moramo tudi vključitev frazeološke enote *be going to do sth*. V ASS in v enojezičnih slovarjih za tujejezične govorce jo najdemo v frazeološkem gnezdu, vendar je večja verjetnost, da jo bo nerojeni govorec angleščine iskal med pomeni in ne v frazeološkem gnezdu. V procesu učenja angleščine kot tujega jezika se naučimo, da gre za strukturo, s katero tvorimo prihodnji čas, ki izraža namene, načrte in podobno v prihodnosti. Zato bi bilo priporočljivo, da te strukture ne bi vključevali kot frazeološko enoto v frazeološko gnezdo eno- ali dvojezičnih slovarjev, temveč da bi jo obravnavali kot posamezni pomen, v katerem se glagol *go* pojavlja v določenem vzorcu, čemur sledijo kratka teoretična razlaga rabe in zgledi rabe, ki so v dvojezičnem slovarju prevedeni.

Poleg frazeološke enote *be going to do sth* tudi iztočnici *come* in *gonna* namesto leksikalnega ustreznika vključujeta teoretično razlago s slovničnimi informacijami, ki uporabniku pomagajo k celostnemu razumevanju rabe določene iztočnice. V ASS ne najdemo teoretičnih razlag samo v prej omenjenih primerih, vključenih v gradivo, ki smo ga preučevali v okviru naše raziskave, temveč tudi pri številnih drugih iztočnicah ali njihovih pomenih. Poudariti moramo, da ASS vključuje razlage, ki so kratke in jedrnate, jezik, uporabljen v teh razlagah, pa je kar se le da preprost ter skoraj ne vključuje strokovnega izrazja. Ker je ASS namenjen predvsem rojenim govorcem slovenščine, je metajezik v slovarju slovenščina, kar pomeni, da so v slovenščini tudi kratke razlage. Za metajezik je smiselno izbrati materni jezik ciljnih uporabnikov, ki jim je slovar v prvi vrsti namenjen (gl. tudi Atkins/Rundell 2008: 234), to pa še posebej velja, če je slovar pedagoško naravnano, kar ASS vsekakor je. Kratke razlage v obliki kratkega komentarja o specifični rabi iztočnice v določenem pomenu so nadvse koristne in uporabne. V ASS so navedene v oklepaju pred lojtro ter se tipografsko ločijo od slovarskih ustreznikov.

4 Zaključek

V dvojezičnih slovarjih so kontrastivne razlike med izhodiščnim in ciljnim jezikom kot tudi značilnosti, tipične za izhodiščni ali ciljni jezik, posledica različnih vrst ustreznosti, ki jo leksikografi obravnavajo na številne različne načine. Naša raziskava se osredotoča na reševanje problema ničte ustreznosti v dvojezičnem slovarju in na zapolnjevanje leksikalne praznine med izhodiščnim in ciljnim jezikom. Ena od najpomembnejših ugotovitev je, da v primeru, ko ustreznosti ne moremo doseči na ravni leksema, lahko pa jo dosežemo na ravni celotnega sporočila, leksikografi lahko posežejo po zgledih rabe. Poudariti moramo, da morajo biti zgledi rabe v dvojezič-

nem slovarju obvezno prevedeni v ciljni jezik. Če zgledi niso prevedeni, uporabnik slovarja ni opozorjen na problem neustreznosti, dvojezični slovar pa ne opravi ene od svojih glavnih nalog, torej ne prikaže nazorno, kako dva različna jezika funkcionirata v vsakodnevni rabi. Vsekakor se moramo strinjati s Gouwsom (2002: 208), ki pravi, da igrata kontekst in kontekst pomembno vlogo pri zagotavljanju optimalnega pridobivanja informacij v dvojezičnih slovarjih, saj se leksemi vedno pojavljajo s svojimi kolokati, zaradi česar lahko pričakujemo, da se bodo ti pojavili v podobnem kontekstu ali kontekstu, kar vpliva na način, kako se uporabljajo v govorjenem in pisnem besedilu. Odsotnost slovarskih ustreznikov leksikografi v ASS nadomestijo tako, da uporabijo prevedene zglede rabe, kar lahko ocenimo kot ustrezno, zlasti če želimo, da slovar funkcionira kot učinkovito sredstvo komunikacije.

VIRI IN LITERATURA

- Arleta ADAMSKA-SALACIAK, 2006: Translation of Dictionary Examples – Notoriously Unreliable? *Atti del XII Congresso Internazionale di Lessicografia, Torino, 6–9 settembre 2006*. 1. zv. Ur. E. Corino, C. Marello, C. Onesti. Alessandria: Edizioni dell’Orso. 493–501.
- , 2010: Examining Equivalence. *International Journal of Lexicography* 23/4. 387–409.
- , 2011: Between Designer Drugs and Afterburners: A Lexicographic-Semantic Study of Equivalence. *Lexikos* 21. 1–22.
- , 2013: Issues in Compiling Bilingual Dictionaries. *The Bloomsbury Companion to Lexicography*. Ur. H. Jackson. London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury. 213–31.
- Ali M. AL-KASIMI, 1977: *Linguistics and Bilingual Dictionaries*. Leiden: E. J. Brill.
- Beryl T. Sue ATKINS, 1992/1993: Theoretical Lexicography and its Relation to Dictionary-Making. *Dictionaries* 14. 4–43.
- Beryl T. Sue ATKINS, Michael RUNDELL, 2008: *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Mona BAKER, 2011: *In Other Words: A Coursebook on Translation*. 2. izd. Abingdon: Routledge.
- Florian COULMAS, 1981: *Conversational Routine: Explorations in Standardized Communication Situations and Prepatterned Speech*. Haag: Mouton.
- Anthony Paul COWIE, 1988/2013: Stable and Creative Aspects of Vocabulary Use. *Vocabulary and Language Teaching*. Ur. R. Carter, M. McCarthy. London, New York: Routledge. 126–39.
- Margaret DEUTER, Jennifer BRADBERRY, Joanna TURNBULL (ur.), 2015. *Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English*. 9. izd. Oxford: Oxford University Press (OALD9).
- Rufus H. GOUWS, 2002: Equivalent Relations, Context and Cotext in Bilingual Dictionaries. *Hermes: Journal of Linguistics* 28. 195–209.
- Reinhard Rudolf Karl HARTMANN, Gregory JAMES, 1998: *Dictionary of Lexicography*. London, New York: Routledge.

- Shuqin HU, 2010: Context of Situation in Translation. *Journal of Language Teaching and Research* 1/3. 324–26.
- Jane Rosenkilde JACOBSEN, James MANLEY, Viggo Hjørnager PEDERSEN, 1991: Examples in the Bilingual Dictionary. *Dictionaries: An International Encyclopedia of Lexicography*, 3. zv. Ur. F. J. Hausmann idr. Berlin: de Gruyter. 2782–89.
- Hilary NESI, 2014: Dictionary Use by English Language Learners. *Language Teaching* 47/1. 38–55.
- Bo SVENSÉN, 2009: *A Handbook of Lexicography: The Theory and Practice of Dictionary-Making*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 2013: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. 2. izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Alenka VRBINC, Marjeta VRBINC, 2016: Illustrative Examples in a Bilingual Decoding Dictionary: An (Un)Necessary Component?. *Lexikos* 26. 296–310.
- Herbert Ernst WIEGAND, 2002: Equivalence in Bilingual Lexicography: Criticism and Suggestions. *Lexikos* 12. 239–55.
- , 2005: Äquivalenz, Äquivalentdifferenzierung und Äquivalentpräsentation in zweisprachigen Wörterbüchern: Eine neue einheitliche Konzeption. *Symposium on Lexicography XI*. Ur. H. Gottlieb, J. E. Mogensen, A. Zettersten. Tübingen: Max Niemeyer. 17–57.
- Ladislav ZGUSTA, 1971: *Manual of Lexicography*. Praga: Academia; Pariz, Haag: Mouton.
- Ekkehard ZÖFGEN, 1991: Bilingual Learner's Dictionaries. *Dictionaries: An International Encyclopedia of Lexicography*. 3. zv. Ur. F. J. Hausmann idr. Berlin: de Gruyter. 2888–903.
- Andreja ŽELE, 2014: *Slovar slovenskih členkov*. Ljubljana: Založba ZRC.
- , 2015: Slovar členkov kot živa vez med besedilom in slovarjem. *Slavia Centralis* 8/1. 16–21.

SUMMARY

The article examines the treatment of absence of dictionary equivalents at word level in a decoding English-Slovene dictionary (ESD) which has not been published yet. The authors focus on the cases that can be decoded neither by a descriptive equivalent nor by a loan word. The study whose findings are presented in this article concentrates on the use of the hash sign, which implies no equivalence at word level. However, if the untranslatable SL lexical item is used in an example illustrating its use, it can be rendered in the TL, which means that equivalence is reached at the level of the entire message. The entire dictionary was taken as a base for extracting cases of this type of equivalence. The total number of hash signs used in the ESD is 92, but closer observation shows that one and the same entry can contain more than one hash, which means that hash signs are found in 41 lemmata. A hash sign can mark the absence of equivalence for one or, in some cases, several senses of the lemma, phraseological unit, or — in the case of verbal lemmata — multi-word verb. Detailed results are presented by parts of speech of the lemmata, starting with a numerical analysis, and by an analysis of the content of the illustrative examples. This is followed by a detailed discussion of the form of the illustrative examples

(full sentence, partial sentence), lemmata that express pragmatic meaning in the SL, the number of SL senses included under one sense with a hash in the ESD, and examples combining lexical and grammatical characteristics. One of the most important conclusions is that, if equivalence cannot be achieved at word level but is possible at the level of the entire message, the problem can be resolved by including translated examples of use. This can be considered appropriate if the dictionary is to function as an effective communication tools.